

Љубица Д. Весић*

Ана Љ. Петровић Дакић**

Универзитет у Београду

Факултет за образовање учитеља и васпитача

Катедра за српски језик, књижевност и

методику наставе српског језика и књижевности

ГОВОРНА КУЛТУРА У ПРОГРАМИМА ФАКУЛТЕТА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉА И ВАСПИТАЧА

У првом циклусу образовања учитељи имају задатак да развију говорне вештине ученика тако да они несметано могу да учествују у комуникацији. Да би одговорио на ове захтеве, и сам учитељ мора поседовати знања о говорној култури. Стога је основни циљ рада био анализа курикулума педагошких факултета у Републици Србији како би се увидело у којој мери будући учитељи имају прилике да усвајају ова знања у току својих основних студија. Показало се да су курикулуми педагошких факултета по питању наставе говорне културе често неусклађени и не прате програм наставе и учења за први циклус образовања, који својим садржајима и исходима прописују да ученици активно усвајају особине доброг говора.

Кључне речи: говорна култура, образовање учитеља, наставни програм, интонација, акцентуација.

УВОД

Начин на који изражавамо своје мисли и осећања, али и начин на који ће наш саговорник примити поруку, у великој мери зависе од наших говорних вештина (Шипка 2011: 9). У одређеним комуникационим ситуацијама у први план се више не ставља само садржај поруке већ и начин на који ћемо га презентовати. Стога развијена говорна култура, те способност усменог изражавања заузимају важно место не само у јавној сфери већ и у другим сферама живота. Развијање и неговање говорне културе није краткотрајан процес, већ нешто што учимо и утврђујемо готово читавог живота, а, као и у многим другим случајевима, најважнију улогу у томе

* ljubica.vesic@uf.bg.ac.rs

** ana.petrovic@uf.bg.ac.rs

има образовање. Иако се усмено изражавање развија од најранијег детињства – прво унутар породице, па потом у предшколским установама – том развоју се институционализовано и системски приступа од првог разреда основне школе. Од учитеља се очекује да кроз прва четири разреда основне школе код ученика надогради способности чије је основе раније усвојио: да познаје основна начела вођења разговора, да уме да започне разговор, учествује у њему, оконча га, да пажљиво слуша своје саговорнике и да користи форме учтивог обраћања (Општи стандарди постигнућа). То подразумева ближе упознавање граматичких правила стандардног српског језика, затим богат фонд речи, али и додатан рад на иманентном усвајању прозодијских средстава, попут акцента и интонације, чија је основна функција говорно обликовање исказа.

Да би одговорио на ове захтеве, учитељ мора поседовати знања која се тичу како граматике и лексикологије, тако и фонетике, фонологије, па чак и дијалектологије, акцентологије и интонације. Имајући то у виду, желели смо да истражимо колико курикулуми педагошких факултета, односно факултета за образовање учитеља, одговарају на ове захтеве, тј. у којој мери студенти ових факултета имају прилике да усвајају знања о ортоепској норми и говорној култури уопште у току својих основних академских студија.

У ту сврху истраживали смо пре свега програме наставе и учења за први циклус образовања и васпитања, јер смо желели да видимо који захтеви се постављају пред учитеље, а затим и курикулуме факултета за образовање учитеља у Републици Србији како бисмо видели колико студијски програми припремају будуће учитеље да успешно развијају усмено изражавање својих ученика. После краћег осврта на појам говорне културе, приказаћемо прво како је ова област покривена у првом циклусу образовања, а потом како је то учињено на факултетима за образовање учитеља (и васпитача). На крају ћемо уочене одлике упоредити и утврдити колико се оне (не) поклапају и колико једне друге (не) прате.

О ГОВОРНОЈ КУЛТУРИ

Будући да обухвата мноштво особина усменог говора, појам говорне културе дефинисан је на различите начине у лингвистичкој литератури (в. Бугарски 1998: 62; Костић 1982: 25; Цветановић 2000: 52), те ћемо овде издвојити дефиницију М. Шипке, по којој је говорна култура „степен усавршености властитога говора, тј. овладавања вјештином правилног, тачног и течног исказивања

властитих мисли и осјећања и успјешне комуникације с другим члановима говорне заједнице” (Шипка 2011: 93). У особине доброг говора спадају сврсисходност, осмишљеност, правилност, јасност и др. (в. Дешић 1998; Цветановић 2000; Шипка 2011), међутим, пошто говор произлази из језика, он не обухвата само избор речи и коришћење облика. За неговање говорне културе важни су правилна артикулација свих гласова српског језика, затим правилно изговарање и читање акцената, што подразумева и одвајање стандардних облика од дијалекатских и, на крају, правилно интонационо обликовање исказа (Весић 2022: 31–32), јер „интонација уобличава и организује исказ као целину, дајући нам истовремено и сазнања о унутрашњим односима у исказу, као и врло танане нијансе смисла, које ниједно друго језичко средство не преноси” (Јокановић Михајлов 2012: 165). Управо стога ћемо у програмима основних академских студија учитељских/педагошких факултета истраживати елементе фонетике, акцентологије и интонације.

ГОВОРНА КУЛТУРА У ПРОГРАМИМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОБРАЗОВАЊА

Програми наставе и учења за сва четири разреда основне школе једнако су конципирани. У сваком од њих прво се наводи циљ наставе српског језика, затим садржаји предмета, које прате исходи, и на крају Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма (в. Програм 1, Програм 2, Програм 3, Програм 4).

Циљ предмета формулисан је на исти начин за сваки разред: „Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности” (в. Програм).

Сама настава српског језика подељена је на три области: књижевност, језик, који обухвата граматику, правопис и ортоепију, и језичка култура, с тим што се у првом разреду јавља и област почетно читање и писање. Већ у самој структури предмета може се видети да се у оквиру области *Језик* од учитеља очекује да се посебна пажња поклони ортоепији, односно правилном изговору гласова, речи и реченица.

Анализа садржаја предмета и исхода који из њих проистичу¹ показала је да је говорна култура у сва четири разреда инкорпорирана кроз један број наставних садржаја сваке области.

У настави *Почетној чиињања и иисања* у првом разреду се наводи да ученици треба да савладају изговор и писање гласова који им причињавају потешкоће, а као примери се наводе гласови *ј, љ, ћ, ђ, ч* и *џ*. У настави *Језика* једини садржаји у оквиру којих се може радити на развијању говорне културе јесу имплицитно усвајање појма фонеме у првом разреду, затим комуникативна функција реченица, односно обрада обавештајних, упитних, заповедних и узвичних реченица у првом и другом разреду и обрада хомонима (речи истог облика, а различитог значења) у четвртном разреду. На први поглед врло је мало садржаја из *Језика* на којима ученици могу увежбавати правилан изговор². Без обзира на то, ови садржаји су веома важни за развијање свести о правилној артикулацији, акцентуацији и интонацији. Да би савладали евентуалне потешкоће које имају у артикулацији гласова, ученицима је неопходна помоћ учитеља, а учитељ опет мора поседовати основна знања о настанку и начину изговора свих гласова српског језика.

Независне реченице по значењу и њихова комуникативна функција не могу се обрађивати без основних знања о интонацији. Сваку врсту реченице одликују обележја на формалном плану (узвичне и упитне речи, глаголски облик и знак интерпункције), али и прозодијска обележја попут интонације, темпа, пауза, које уобличавају исказ и утичу на његово значење. Ово постаје врло важно када реченице, што је чест случај у говору, али и књижевним текстовима, немају формална обележја, каква су, на пример, питања без обележја упитности, где основно средство бива интонација.

Обрада хомонима у четвртном разреду врло је погодна како за усвајање основних знања из акцентологије српског језика, тако и уочавање значаја правилног акцентовања, поготову ако имамо у виду да се као примери хомонима јављају и они у којима је акценат семантичко-диференцијални знак.

1 Исходи се у Програму наставе и учења дефинишу као „функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретне предмета” (Програм 1: 2).

2 О говорној култури у настави српског језика у млађим разредима основне школе в. Весић 2022.

На развоју говорне културе и усавршавању свог говорног израза ученици највише раде обрађујући садржаје из области *Језичка култура*. У сваком разреду програм прописује одређене говорне вежбе које би требало да помогну ученицима да развију своје говорне вештине. Оне се најчешће јављају у наставним јединицама које се тичу основних типова усменог изражавања, попут причања, препричавања и описивања, затим читања или казивања текста, рецитовања, сценског приказивања драмског/драматизованог текста и вежбања различитих комуникационих ситуација, као што су телефонски разговор, разговор са одраслима, са вршњацима и сл. (в. Програм 1, 2, 3, 4).

Говорне вежбе свеукупно отварају велики простор за увежбавање свих елемената говорне културе, и артикулације гласова, и акцентуације и интонације. Иако се то не наводи у самим садржајима, исходи врло јасно то говоре. Тако се од ученика на крају првог циклуса образовања и васпитања очекује да ће бити у стању да:

- јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо (Програм 1, Програм 3);
- учествује у разговору поштујући уобичајена правила комуникације и пажљиво слуша саговорника (Програм 1, Програм 3);
- користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање (Програм 1, Програм 2, Програм 4);
- напамет говори краће књижевне текстове и изражајно рецитује песму (Програм 1, 2, 3, 4);
- изводи драмске текстове (Програм 1, 2, 3, 4);
- чита текст поштујући интонацију реченице/стиха (Програм 1, 2, 3, 4);
- употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика (Програм 4).

Иако се може тумачити да су исходи више оријентисани на граматичку правилност реченице и на избор лексема (познавање њиховог значења), ипак се ту подразумевају и прозодијска средства попут правилне артикулације гласова, правилне акцентуације и интонације, јер један ниво не може функционисати без другог. Дакле, према наведеним садржајима предмета и исходима, да би успешно савладали са ученицима ове садржаје, учитељи морају

поседовати основна знања из фонетике и фонологије, акцентологије и интонације, а о томе додатно сведоче и упутства за дидактичко-методичко остваривање програма.

Већ у првом разреду се од учитеља очекује да кроз говорне вежбе воде рачуна о правилној артикулацији гласова и да инсистирају на подражавању правилног говора. Кроз готово све облике усменог изражавања инсистира се на поштовању ортоепске норме, па се наводи да кроз читање ученици треба да „правилно изговарају све гласове и правилно наглашавају речи и реченице” (Програм 1: 6). Сваки аспект говорне културе посебно је наглашен, те се помиње како је неопходно да учитељи указују ученицима на разликовну функцију гласа како би се скренула пажња на важност правилног писања слова и правилног изговарања гласова. Затим учитељи треба да нагласе правилан акценат неке речи уколико је ученици погрешно изговарају, а када се изговара реченица, учитељ мора скренути пажњу на њену интонацију нарочито ако се ради о питању, јер се реченица не упознаје само као граматичка већ и као комуникативна јединица (Програм 1: 6–7). Правилан говор и уочавање прозодијских елемената важни су не само за увежбавање различитих комуникационих ситуација већ и за једну активност веома честу у млађим разредима основне школе, а то је диктат. „Први корак у реализацији диктата је слушање и уочавање границе између речи и реченица у зависности од интонације, чиме се развија језичко повезивање изговорене и записане речи” (Програм 1: 8). Дакле, кроз најразличитије говорне, али и поједине писмене вежбе ученици развијају и усавршавају своју говорну културу уз помоћ учитеља, који им стално указује на правилно говорно изражавање, што подразумева отклањање дијалекатских и жаргонских карактеристика говора, поштовање морфолошко-синтаксичке, али и ортоепске норме. Континуираним радом на артикулацији, фонологији, акцентуацији, интонацији и другим елементима говорне културе, учитељ поставља основу за проширивање садржаја из говорне културе у старијим разредима.

ГОВОРНА КУЛТУРА У ПРОГРАМИМА ФАКУЛТЕТА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉА

У Републици Србији на државним универзитетима постоји више високошколских установа на којима се образују будући учитељи. У оквиру нашег истраживања нашли су се Факултет за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду, Педагошки факултет у Сомбору Универзитета у Новом Саду, Педагошки факултет у Ужицу

и Факултет педагошких наука у Јагодини Универзитета у Крагујевцу, Учитељски факултет у Лепосавићу (Призрену) Универзитета у Приштини – Косовској Митровици и Педагошки факултет у Врању Универзитета у Нишу.

Истраживање је подразумевало детаљну анализу курикулума сваке од наведених образовних институција како би се издвојили и обавезни и изборни предмети у оквиру којих се обрађује било који аспект говорне културе – било фонетика, било акцентологија, било интонација. У обзир смо узимали само оне силабусе који су доступни на сајту факултета и оне који су последњи акредитовани. Изложићемо их по градовима седиштима појединачних факултета, и то тако што ћемо у оквиру њих прво помињати обавезне, те потом изборне предмете у којима постоје елементи везани за говорну културу.

У Београду се ови елементи обрађују тек успутно на обавезним предметима *Српски језик 1* и *Методика наставе српског језика и књижевности*. Програм *Српског језика 1* помиње акценат и фонетику, али будући да се на истом предмету обрађују и морфологија и синтакса, поставља се питање колико простора остаје за увежбавање акцената. На *Методици наставе српског језика и књижевности* помињу се вежбе писменог и усменог изражавања и настава говорне културе, али претпостављамо да то остаје у домену методичког структурирања часа, али да не подразумева и детаљнију обраду прозодијских средстава.

Изборни предмети пружају говорној култури више простора. У оквиру предмета *Казивање уметничког шекспира* посебна пажња се посвећује акценту, темпу, динамици говорног израза, логичком акценту и свеукупно дикцији при казивању књижевног текста. Иако се у оквиру овог предмета посебно обрађују сва прозодијска средства, ипак се она проучавају ради изражајног казивања лирског или прозног текста, док проучавање говора свакодневне комуникације остаје по страни. На предмету *Методика дикције и реторике* као основни циљ издваја се поправљање знања из дикције и реторике и поправљање културе говора. Обрађују се сви елементи говорне културе: гласовни систем српског књижевног језика, српски књижевни акценат и интонација, правилност, логичност, јасност и друге особине доброг говора. Као што му име каже, овај је предмет посвећен методичкој страни говорне културе, тј. даје студентима знање које се може директније и релативно лако применити у пракси. Још један изборни предмет дотиче се говорне културе, те се

тако у силабусу *Стиваралачких активносћи у настави српској језика и књижевносћи* напомиње да се ради на осмишљавању различитих игара којима се утврђује научно градиво из граматике, правописа, ортоепије и књижевности.

На сомборском факултету као појмови се спомињу слог и акценат у садржају обавезног предмета *Српски језик 1*, али и на овом факултету студенти ће се оспособити да овладају основним елементима културе говора и да самим тим усаврше свој говор похађањем изборног предмета *Култура говора са реџориком*. Посебна пажња на предмету посвећена је ортоепским и дикцијским вежбама попут вежби артикулације, акценатских вежби и усклађивања дисања са говором. Као и у скоро свим другим градовима, у Сомбору се на основном предмету слог и акценат тек помињу, али је у оквиру изборног предмета садржајима који нас интересују посвећено доста пажње – ту су разни елементи културе говора и са стране прагматике, а и дикција. По програму, сви – осим теоријске – има и своју практичну страну, те се организују ортоепске и дикцијске вежбе, током којих би требало да се ради на артикулацији, акцентима, усклађивању дисања и говорења.

У Ужицу се акцентологија кратко помиње на обавезном *Српском језику 1*, а на изборној *Реџорици* студенти треба да развијају и усавшавају своје говорно умеће.

Примећује се разлика у томе колико је простора посвећено овим елементима између факултета истог крагујевачког универзитета, те се у Јагодини као основни циљ обавезног предмета *Српски језик* истиче рад на развоју говорне културе. То се, по силабусу, постиже познавањем свих језичких нивоа (фонолошког, морфолошког и синтаксичког), али и различитим вежбама којима се усавшава како усмено, тако и писмено изражавање. Поменућемо да се у оквиру овог предмета обрађују и дијалекти српскога језика, што може бити значајно за учитеље који раде у дијалекатским подручјима, те морају утицати на усвајање и стандардних облика. На другом обавезном предмету *Методика наставе српској језика и књижевносћи*, као и на осталим факултетима, један део садржаја посвећен је језичкој култури и говорној култури, што је очекивано с обзиром на то да се област Језичка култура посебно обрађује у настави српског језика у школама. У оквиру садржаја изборног предмета *Реџорика и веџина комуникације* посебна пажња посвећена је говорној култури: од самог појма говорне културе, затим особина доброг говора, па до прозодијских средстава – акцента и интонације.

У Јагодини се говорна култура нешто чешће помиње у оквиру обавезних предмета, граматичких и методичких, али и тамо је то нешто што је тек део ширег система, или – у случају истраживачког рада – једна од опција. Као и у Београду, изборни предмет (овај пут *Реторика и вештина комуникације*) јесте тај који се подробније бави говорном културом и особинама доброг говора, те прозодијским средствима. Пошто је у питању двосеместрални предмет, делује да би, и поред других садржаја, у оквиру њега овим темама могло бити посвећено довољно времена.

На Учитељском факултету у Лепосавићу усвајање ортоепске и ортографске норме и развијање усменог и писменог изражавања чини посебан део обавезног предмета *Српски језик 1*, а од прозодијских средстава помињу се акценти и поста акценатске дужине. У Лепосавићу се, као и у Врању, због некњижевног дијалекатског окружења међу циљевима основног граматичког предмета прво поставља овладавање ортоепском нормом, а у садржају се помињу правоговорна норма и прозодијска средства. Два изборна предмета – *Облици изражавања* и *Реторика* – овим се елементима детаљније посвећују. Тако су *Облици изражавања* једним својим делом окренути садржајима из говорне културе који се односе, пре свега, на њено теоријско одређење, затим на прозодијска средства, акценат и интонацију и, на крају, на саму дикцију и изражајно говорење књижевног текста. На *Реторици* студенти имају прилике да савладају теоријска знања о принципима и формама доброг, односно правилног говора у домену реторике како би у будућности представљали добар говорни узор.

У Врању током часова *Српског језика* студенти савладавају основе фонетике, морфологије, синтаксе, али и ортографске и ортоепске норме. Када је у питању ортоепска норма, највећи фокус је на акценатском систему. У Врању се, што не чуди с обзиром на његову географску и дијалекатску позицију, чак и у оквиру обавезног, основног граматичког предмета већ на првој години студенти упознају с ортоепском нормом, те прозодијским средствима и терминима везаним за њих – акцентима и поста акценатским дужинама. Ипак, у програму за учитеље помиње се оспособљавање за професионалну улогу васпитача, те се по тексту не зна на кога се тачно односи програм. У изборном предмету *Диференцијална драматика*, зачудо, има само кратко „Акценат” као једна од 15 тачака. У каснијим изборним предметима, говорне вежбе постоје у служби, рецимо, драматизације књижевног текста за децу, а не и као средство развијања говора уопште.

Кад се скупно погледају програми на факултетима, може се приметити да се ортоеписи и прозодијским средствима пажња посвећује у институцијама смештеним у оквиру некњижевног дијалекатског простора. Делује као да се на факултетима који се налазе у оквиру дијалеката у основици књижевног језика подразумева да су студенти већ упознати с правилима и да их поштују. Но, као што знамо теоријски са студија и, вероватно и практично по сопственим примерима, књижевни/стандардни језик јесте посебан систем, апстрактан, који се не поклапа ни са једним конкретним говором и сви радимо на томе да му се – у одговарајућим контекстима – приближимо. С те стране би вероватно ваљало бар освестити знање чак и оних ученика и студената чији је говор својом природом ближи стандарду.

Друга ствар која се уочава јесте то да је говорној култури и прозодији више пажње посвећено у оквиру изборних предмета, пре свега оних који свој назив неким делом везују за реторику. Разлози за ово су јасни с практичне стране – овим елементима би требало посветити дужну пажњу. Но, исто тако изборни предмети јесу ограничени својим захватом: некад могу бити понуђени, некад не; некад има довољно пријављених да би се одржали, некад не; кад се одржавају, на њих се може пријавити и десеторо, али и деведесеторо студената.

ЗАКЉУЧАК

Анализа програма наставе и учења је показала да се ученици са појединим елементима говорне културе сусрећу већ у првом разреду, када, на пример, у оквиру области *Почетно чииање и йисање* раде на артикулацији гласова који им могу причинити тешкоће. Током прва четири разреда садржаји из области *Језик* прописују имплицитно усвајање појма фонеме, имплицитно усвајање интонације и других прозодијских елемената при обради комуникативне реченице и, на крају, имплицитно усвајање правилне акцентуације при обради хомонима. Свеукупни развој свих ових елемената говорне културе постиже се обрадом садржаја из области *Језичка култура*, кроз различите типове говорних вежби. Дакле, у сваком разреду програм прописује одређене наставне садржаје који би требало да помогну ученицима да развију свест о правилној артикулацији, акцентуацији и интонацији, а самим тим унапреде своје говорне вештине.

Како би савладали евентуалне потешкоће и успешно радили на развоју свих елемената говорне културе, ученицима је

неопходна помоћ учитеља, који им стално указује на правилно говорно изражавање, на отклањање дијалекатских и жаргонских карактеристика говора, на поштовање морфолошко-синтаксичке, али и ортоепске норме. Стога је важно да учитељ поседује знања која се тичу како граматике и лексикологије, тако и фонетике, фонологије, па чак и дијалектологије, акцентологије и интонације. Педагошки факултети, односно факултети који образују будуће учитеље морали би одговорити кроз своје курикулуме на ове потребе учитеља. Тачније, морала би постојати корелација између програма наставе и учења за први циклус образовања и програма на основним академским студијама како би учитељи могли да успешно развијају говорну културу својих ученика. Међутим, чини се као да су и обавезни, и изборни предмети доста удаљени од онога што програм првог циклуса образовања ставља као задатак пред учитеља, а да, кад и имају те елементе, нису усмерени на њихову употребу у даљем подучавању. Терминологија која је коришћена у програмима наставе и учења није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица – било за непосредан рад са ученицима, било за потребе уџбеничких и дидактичких материјала – прилагодити. Иако схватамо практична ограничења, сматрамо да би и с овим темама, те одговарајућим терминима, требало упознати све студенте који ће сутра имати толико утицаја на усавршавање језичког израза будућих генерација.

Ако имамо у виду да просечни ученик нема довољно развијену говорну културу, „често не влада добром дикцијом, не говори лако и без застајкивања, интонацију не прилагођава ситуацији, претерано употребљава хезитационе паузе, говори обично гласније него што треба, мучи се са проналажењем речи којима би могао јасно и прецизно да исказе своју мисао” (Јокановић Михајлов 2012: 41), континуирани рад на неговању говорне културе постаје важан задатак за учитеља, због чега је посебно значајно за тај задатак добро га припремити још у току студија.

ЛИТЕРАТУРА

Бугарски 1998: Р. Бугарски, „Од културе говора до језичке културе”, у: *Језик и култура говора у образовању* (прир. Смиљка Васић, Угљеша Кисић и Мирчета Даниловић), Београд: Институт за педагошка истраживања – Завод за уџбенике и наставна средства, 62–65.

Весић 2022: Љ. Весић, „Говорна култура у настави српског језика”, *Иновације у настави*, 35/2, 30–40.

- Јокановић Михајлов 2012:** Ј. Јокановић Михајлов, *Прозодија и њоворна култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Костић 1982:** Ђ. Костић, „Савремени проблеми културе говора”, *Актуелна и ишња наше језичке културе*, Београд: Просветни преглед.
- Цветановић 2000:** В. Цветановић, *Основе културе њора и реторике*, Београд: ТОРУ – Војноиздавачки завод.
- Шипка 2011:** М. Шипка, *Култура њора*, Нови Сад: Прометеј.

ИЗВОРИ

- Општи стандарди постигнућа: Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања, https://ceo.edu.rs/wpcontent/uploads/publikacije/Obrayvoni%20standardi%20za%20prvi%20ciklus/Standardi4_srpski_cir.pdf, 16. 6. 2024.
- Програм 1: Програм наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/slglrsViewPdf/f5a145fb-96a0-44ed-bcb3-b00cfb189a72?fromLink=true>, 16. 6. 2024.
- Програм 2: Програм наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/slglrsViewPdf/893c4453-c577-4ff2-9a57-19f937dd7107?fromLink=true>, 16. 6. 2024.
- Програм 3: Програм наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/slglrsViewPdf/1cd9f883-ccfe-4a73-8ccd-95bc212169e1?fromLink=true>, 16. 6. 2024.
- Програм 4: Програм наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/slglrsViewPdf/7f60db16-8760-4e25-bc8a-f69fe1fb2e2c?fromLink=true>, 16. 6. 2024.
- Програми, Педагошки факултет, Врање: <https://www.pfvr.ni.ac.rs/>, 15. 5. 2024.
- Програми, Педагошки факултет, Сомбор: <http://www.pef.uns.ac.rs/>, 15. 5. 2024.
- Програми, Педагошки факултет, Ужице: <https://pfu.kg.ac.rs/>, 15. 5. 2024.
- Програми, Учитељски факултет, Лепосавић (Призрен): <https://uf.pr.ac.rs/>, 15. 5. 2024.
- Програми, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Београд: <https://www.uf.bg.ac.rs/>, 15. 5. 2024.
- Програми, Факултет педагошких наука, Јагодина: <https://pefja.kg.ac.rs/>, 15. 5. 2024.

SPEECH CULTURE IN THE CURRICULA OF THE FACULTIES FOR TEACHER EDUCATION

Summary

The paper looks at the status of speech culture instruction in the curricula of the faculties for teacher education. A developed speech culture and the ability to express oneself orally have an important role not only in public, but also in all spheres of life. The development and improvement of speech culture is not a short-term process, but something that we learn and work on almost throughout our lives. As in many other cases, education has a very important role in this. During the first cycle of education, according to the teaching program, teachers have the task of developing students' speaking skills so that they can participate in any communication situation. To respond to these demands, the teacher himself must have knowledge of speech culture. Therefore, the main goal of

the paper was to analyze the curricula of pedagogical faculties in the Republic of Serbia to see to what extent students, future teachers, could acquire knowledge about speech culture during their undergraduate studies. The research has shown that the curricula of pedagogical faculties regarding the teaching of speech culture are often not aligned and do not follow the teaching program for the first cycle of education, which prescribes with its contents and outcomes that students actively acquire the qualities of good speech. Although it can be challenging, we believe that speech culture should be included in the curricula of pedagogical faculties, which would respond to the needs of future teachers, who will have an impact on improving the language expression of future generations.

Keywords: speech culture, teachers' education, curriculum, intonation, pronunciation.

Ljubica D. Vesić, Ana Lj. Petrović Dakić